

# מבעד למסוה

(שעורים בהסתכלות)



הבטחתי לכם תלמידי היקרים. עוד בשבוע העבר לכתב לכם הכל באריכות מן

הדרך. והנה אעפ"י שלא נוח ביותר לכתב ברכבת, ככיון אשתדל למסר לכם אנכי נסיעתי בהפיפה ובקפון מרשמי-המסע שלי בארץ. כדי שיגיעו אליכם ביפה-שעה אחת קדם — לכבוד שבת.

בשבתו בערב על האכסדרה חיפה למול "ים תיכוני" הוצעף. אשר במלון "גנוסר" ה"אל-שני" שבאודיסה הקטנה. כלומר בתל-אביב — נכנס אלי פתאים אחד מתלמידי וחזומני בחיבות רבה לבוא אליו לחנוכת-הבית שלו. כיון שידעתי היטב את תלמידי זה שאין לו כסף. במחילה, ושאינו אפילו ממחולקרי-הדורות של ד"ר בונראטשוב, תמהתי קצת על הזמנה זו ואמרתי לו: ילמדני רבי, את, "התורה" — כיצד בונים אצלכם בתיא בית בלי כסף, כדי שאדע גם אנכי בשבילי ובשביל תלמידי בירושלם? ישב לו תלמידי למולי ושאל ממני רק שלש מלים אלו: "היש לך כר?" וכוון שראה על פני השתוממות גדולה החוסף לאמר: הן ידעת, רבי, את מצבי מוכר שלא הלמתי אפילו לבנות לי בית, כי היכן זה כתוב, למשל? שכל יהודי מ"ח ו"ב להיות בעל בית? — אלא שהפלוגית שלי שתחיה התחילה כדרכה

להציק לי. ערב ובקר וצהרים, ככל יום תמיד: למה לפלוגי-הקבצוני שלא היה לו מזון מעודה אחת ממש, יש לו בית בשתי דיומות ברחוב אלנבי? ולמה לאלמוני-דלפני שלא ידע צורת מטבע, יש חנות גדולה במרכז דוקא? בקיצור, למה חיוס, למה מחר, עד ששנמתי את מתני והתחלתי לנסות את מזלי, ואין חכם כבעל הנסיון. הקרתי ודרשתי היטב את כל הענין עד שלמדתי את כל ה"תורה" כלה עם ל"ב הפירושים: ראשית חכמה — הוא אומר — נמלים כר מן המטה וממשכנים אותו אצל יהודי טוב ומקבלים לירה אחת שלמה וכלי רפית. אח"כ פונים לקופת-מלוח ולא מקבלים כלום. אח"כ מחפשים "פרוטקציה" ופונים ל"הלוואה וחסכון", משלשלים את הלירה ומקבלים 10 מכיון שיש לך עשר לירות ביד, אתה פונה לקופת עם, ואם יש לך שם איזה "צד" או אפילו מעט "הוצפה", אתה מכנים עשר ומציא מאה, טבין ותקילין, ועכשיו שיש לך כבר המאה, מתחיל הענין בעצמו: קדם כל אתה פונה לאחד מבעלי הקרקעות וקונה אצלו מגרש שלו או שאינו שלו (מעשה שחיה!) כתש-לומים לשעורין ובשביל זה מספיקות 25 לירות. ולאחר שנודע בעיר שהנך בעל מגרש בתיא, מתחילים — ה"פילי-קט" מצד אחד ו"נסכו" מצד שני — שול-הים לך ישר וממלאים את כל מגרשך לבנים. כי מה לא עושים יהודים בשביל התחרות? והסתדרות הפועלים, מבלי עמוד הרפה על המקח, שולחת פועלים

ומתחילים לבנות קצת קושי יש רק בדבר תשלומי המסים לעיריה, אלא שהקב"ה מקדים רפואה למכה, ואני עושה — הוא אומר — כמו שעשו חברי שקדמוני, דהיינו: אני שולח להם את הפלוגית שלי, והיא כבר מסדרת את התשלומים לשעורין... רואה אני כך, הוא אומר, ומפיט ישר לתוך פני, כי אתה מפקפק ומחדיך קצת כאומר: תלמידי זה מגזים או חומד לצון, הם וחלילה! אלה הם אצלנו מע-שים בכל יום: בקיצור, עד שגמרת את הנדבך הראשון — משכימים לפתוך לוינשטיין מהאי גיסא וגורלסקי וקרניצקי מאידך גיסא, ואם לך טוב עליך, יכול אתה לנצל את ההתחרות הזאת ולקבל מהם עצים וקרשים, קורות ובדים — כהקפה, ואפילו גמילות-חסד במזומנים, וכלבד שתחתום שטרות... ומכיון שעכשיו ה"מורה" לעשות נגות של "פיסון" (שאל-נא את אנדית-המהנדסים!) פונים אח"כ אל שלוש או אל מילקובסקי או לשניהם יחד, ויכול אתה להשיג הכל, גם מלט וגם מנעולים לדלת, הכל-באשר-לכל עם כל האבירה-אות, רק שלא תשכח לקחת עמד פוליס, והיה אם ינסו לדרש ממך גם חלק במדי-מנים או איזו "גירא" על השמר תעמי על דעתך בתקיפות ותעשה את עצמך כהולך ו"גירא בעיניה דשטנא", כי משנה מפורשת היא במסכת תיא: הכל היתמין והתימתם כשרה ואפילו הרש ושומא וקטן, וכלבד שישלם את חתימתי יפה יפה והכל בונים וקונים בתיא ובניתם

וקניתם כשרה ואפילו מו מ ר ידוע וכלבד שישלם מס יפה לעיריה... ועכשיו, צא והשוב: 25 לירות בעד המגרש; 10 לירות לעיריה, שזו כס"ה החלק העשירי מן המסים ימ"ש; פונט וישיים גרוש בערך בעד פוליס וגם זוג נעלים חדשים שנקרעו בשעת הריצה לסוחרים, נניה פונט וארכעים גרוש — הרי יש לך קומא-לן של 38 פינמים מצריים, וח"ן מזה גם עשרים לירות להסתדרות הפועלים על החשבון, והמש לירות קנס ששלמתי — כך הוא אומר — בעד מכת-לוחי לפועל בשעת השבירות, שעשו לי שלש פעמים במשך הבניה, והרי יש לך סך הכל של ששים ושלוש לירות לא פחות ולא יותר, ויוציא איפ"א לפי החשבון שנשארו לי עוד 37 לירות בערך כדי לקנות גם רהיטים חדישים ביהוד בשביל ה"מלון" — כך ה"א רוצה, וכשהיא רוצה, כלום וועיל דבר-מה? — ודוקא במאה לירות וכתשלומים לשעורין, כמובן, ועוד קצת מזומנים בכיס להוצאות הבית... ובכן, איפוא, רואים אתם, תלמידי חביבני, כי הכל תלוי ב"כ"ר... אלא שכאן היא השאלה: היכן מוצאים מקום בירושלם למשכן את כל הכרים? אלו היתה ההנהלה הציונית מסדרת בארץ — באפ"ק למשל — "לומברד" גדול כדי למשכן בו כרים (כמובן, בזהירות...), כלי ספק היה זה כ"ר נרחב לעבודת הפנין בא"י וכל יתר אלפים המגרשים הריקים בתיא וביהוד ב"תלפיות" בירו-

שלים, היו מתמלאים מיד... אולי יחשב בזה ה' גורני, הלפרין שהוא פיננסיסט גדול, כמו שאמר עליו ויצמן בהיפה, רק בשעה שיש לו פיננ-סים? \* \* \* וכליל החמשי העבר מיילתי לי בעגלה עם מטרוניתא אחת — למען השם, רבותי, שלא יודע הדבר חלילה לזוגתי! — ברהוב אלנבי אשר בתיא, והובלתי אותה לבית-המרחץ הגדול והסגור שעל חוף הים הוועק, ועינינו כהו ממש לר-אות את ההיכלים והארמונות הצצים ככמהין ופטריות ממש — מספרים בתיא כי יהודי אחד בעל בית שנסע ירושלמה והזר אהרי שבוע ימים לת"א, לא מצא עוד את ביתו... כשחזרנו לבייתנו, נפגשנו על פרשת-דרכים מול המדרשה בכגן-המנחל של הפנק ה"ממלכתי" שלנו והמטרונותא שלי ספרה לו בהתפעלות ובהתלהבות גדולה את אשר ראו עיניה: אור החשמל, אור יקרות על פני כל תיא וחנויות וחלונות מלאים סחורות מכל טוב, ושלמים ענקים בשבעים לשון שול-מים על כל קיר — חתיכת "אודיסה" ממש! — ועל כלם ה"קזיני", והבית המשולש של אויסשיקין... — ולשמה מה זו עושה? — שאל פתאים המנחל וזקנני רועד בשעת-מעשה — מה כל הרעש הזה? שיר מז' מור מבעיא לן? קינה מבעיא לן! הן זוהי מ"ח ל"ת, רבותי, אם רואים גוף שיש בו אבר אשר גדל פתאים ונתנפת, סמן הוא למחלה ר"ל, וגדולו זה אינו

טבעי והוא טעון רפוי. הרי פלוגי מכר את ביתו בהפסד, וחברו מוכר את מג-רשו בהצי הנם, בשביל מי ובשביל מה הם פונים? למה ומדוע כל החנויות מארבע פונט עד שני פונט והצי לחדש? הריקות האלו? הן שכר יזרה ירד ומשעת מעשה זרק מבט לביתו הגדול והיפה, הן המורים והפקידים אינם משל-מים כלום? מי? נו? מה? — משבר!... ובשעת מעשה השבתי על המוש-בות שלנו: על היין שלהם שאינו משמח לבב אמיש ועל התכונות המונחות באסם כאבן שאין לה תופכין... מוטב אולי שפנן המנחל ידאג לא לאבר המגדול שבת"א, אלא לאבר המדולדל של ישובנו: זכרון ראשון וגם עקרון... \* \* \* בלוד נפגשתי בויצמן, הוא נסע במחלקה הראשונה מצד אחד, ואני במחלקה הראשונה מצד השני... הוא נסע לראות את אמו בהיפה ואני נסעתי לראות את אמי בזכרון, הוא בלית איבריהם ומזכירו המדיני איתמר בן-אב"י, "פיסן הפשיסטים" וביהוד עורך "דאר היום" ואני — בלית חצי תריסר מתלמידי בפי"ת, מראש-פנה ואפילו מתל אביב, ומזכירי המסחרי הפרטי — ראש ועד-העיר בהיפה... ובינינו, במחלקה השניה, נסע לו בגפו ר' בוסתנאי מחיפה לבוש לא בבגדיו האירופיים ובתרכוש, כנתוג, אלא בבגדיו פידואי; "עגאל" לראשו וה"קפיה" קשורה על פניו עד לעינים, בתמר בשעתה...

כדרך ראינו את "בנימינה" שנב-נהה מחדש לארך מסלת הפרזל מכספי קר-יה-י-ס-ו-ד של — הפרון הומשילד, עד שהגענו לתחנת, זאקאריה-י-ע-א-ק-ו-ב, תרגום הממשלה לער-בית על השלט הגדול של תחנת, זכרון-יעקב עד היום הזה... \* \* \* ולמושבה זו — שבעה שמות כיתרו בשעתו: לפנים קראו לה, "פריו הקטנה" ועכשיו נוסף לה למז"ט עוד שם חדש — "מאה שערים"... ולא רק שם חדש יש לה, אלא שהקב"ה זכה אותה ברכ-צעד צוע, גלגולו של הרב מדראזשני... מספרים כי הרב הזה הזמין אליו פעם את נשיא "בני-בנימין" ודרש ממנו כל-יזמר מהתזמרת שלהם כדי לתקע בו בערכי שבתות ומועדים, כמו ב"מאה-שערים", ומכיון שראה הרב כי הצעי-רים, "מצפצפים" עליו, כמחילה, כלי הציצרה, מצא לו רוח והצלה ממקום אחר, ובכל עש"ק-עובר השופר שלו בר-חובות, "פריו הקטנה" — תימני קטן למיש, "פראק" שקנה במשיכה וחבוש "קאפילויש" מעוך לראשו — ואל חבו שופר גדול והוא תקע בו שבע תקיעות גדולות — כמו במאה-שערים — והקהל מבינים אתם, נשמע לו כמו שנשמעים לרב... החנויות פתוחות העגלות ניסעות גם אחרי התקיעות ועולם כמנהגו מהג... וסוף דבר מה היה? ביום כפורים זה, אחר הנעילה, רצה הרב להוסיף קצת מן הקדש אל החול, מה עשה? חלך והטמין את השופר כדי



שלא יזדרז השמש חלילה לתקע בו רגע לפני הזמן. בקיצור, אחר הנעילה וגמר כל התפילות בחשך: „אמינו מלכנו“ ו„ה' הוא אלהים“ ופעמים עמד כל הקהל עיף ויגע בהצום והכה לתקיעת השופר. עברה הצי שעה והנשים הצדקניות שצרו על בית הכנסת עומדות ומצפות לשמע קול-שופר. והשופר — איננו כי לקחו השמש, כנראה, בחשאי מהרב והטמינו... עד שקם הנבאי ככבודו ובעצמו, דפק בכח על הפמה וקרא: „עולם! כל השכורים מתפכחים בפורים. כל ימות השנה שמענו תקיעות וע"כ לא זכינו לשמע ביים כפור. לכו הפיתה!“

והקהל צעק: „לשנה הבאה בירושלמים!“ ואחד האפיקורסים ר"ל הוסיף בקול: רק לא ב„מאת-שערים“ שלנו! הקהל צעק שוב: „לשנה הבאה בני ישראל“

ו„האפיקורסים“ עמדו מרחוק ועני

ואמרו כלם: „מהרב שלנו“!

ראה הרב שצאן מרעיתו יצא לתרבות-דעה ר"ל, וביחוד מכני הדור הצעיר שיות תמימות שתעו מן העדר ואפילו תקיעות-תימן לא הועילו להם ודרכי בית-הכנסת אבלות אפילו בשבת-קדש, מה עשה? הלך ותקן לומר „כמה מדליקין“ בע"ש בין מנחה למעריב, והדור חדש מתוך שלא לשמה פא לשמה, והצעירים מפליגים ואומרים „כמה מדליקין“ בכוננו גדולה בכל יום-השבת... ולא זאת, אלא שהרב הנחוג לומר בע"ש „שיר-השירים“ והצעירים אומרים לו את הפסוק השני בכל ימות השבוע...

לכאורה: אניקדוטה. אבל זה אמת! פעם הוכיח לאחד ממשכילי הדור שבז"י על בני המושבה שהם עוברים

תחום שבת והולכים עם ילדיהם לטייל בשבתות לכפר שפיה ואפילו לבת-שלמה. נכנס עמו האכר בוכוחים ואמר לו: רבי! וכי סבור אתה באמת שאכרי הכפר יכולים תמיד לדקדק במצוות ולשמר כמוך הלכות-שבת? ומה יעשה האכר למשל, אם יברח הפר בשבת ויעבר את התחום שבת פשוט מפני שלא למד את הדין?

ענה הרב ואמר: ראיתי פעמים אחדות שכל השכנים מתאספים אז ירדו פיה כלם אהרי הפר ומכנסים אותו מיד אל הרפת.

ומה הדין רבי, — הוסיף האכר — אם יברח הסוס או הפרד שאי-אפשר לתפשו ויעבר דוקא תחום-שבת?

חשב הרב קצת ואמר: „מילא תבוא אז לשאל ממני את הדין!“

כן! ענה האכר. כבוד הרב יוכל להמתין, אבל מי יודע אם הבחמה

היא א תרצה לחכות? ...

ושוב פעם מעשיה, אבל — גם-כן מעשה שהיה!

הד"ר פטיפאן ווייז מאמריקה ספר לנו בהיותו בא"י, כי בבקרו בפעם האחרונה את ז"י, שמע הרב שבא איזה „רבי-בירינד“ מאמריקה והלך לבקר את חברו כלומר, את ה„קוליהגה“ שלו בביתו.

כשמצא אותו הרב בגלוי ראש ר"ל, לא יכל להתאפק והעיר לו כי אצלנו בא"י אין ה„ריבירינדים“ הולכים בגלוי ראש...!

אבל הגברת שלי ישנה. ענה הד"ר בחכיבות גדולה.

ומה ענין גלוי ראש, שאל הרב בתמיה, אצל נשים? ...

כן, ענה הד"ר, אבל כובעי נמצא בחדר המטות ואיני יכול להעיר את אשתי...

— כיצד? — צעק הרב — אבל עברת גלוי-ראש דוחה את האשה אפילו בשנתה!

לסוף שאל הד"ר מאורחו על עכו-דתו במושבה ועל עדרו. נאנח הרב ואמר בהתאוננות שאין בני המושבה פונים אליו אפילו ב„שאלת-נשים“, מחמת שהבעלים הם ת"ח כידוע ופותרים, כנראה, שאלות כאלו בעצמם ...

ומספרים כי בראשית השנה הזו הציעו אחדים מחסידיו ושושביניו הראשונים להשמיט את רבם מהתקציב השנתי של הוצאות המושבה, וכיון שנודע לו הדבר, מה עשה? — הלך ובקש הו"ס פה מהקהל, ממש כמו שעשה אורי הרב מדראזשני...

\* \* \*

עוד טרם הספקתי לבוא לחיפה ולראות את בת-גלים הצעירה הטובלת

בצניעות על הף ים הכרמל, את „הדר-הכרמל“ הנהדר והפורגני והיכל „הדסה“ האיתני, את טהנת הפרון שיחיה והר-אינע היפה „קוליויאוס“ של מולצי'נסקי — והנה הגיעה לאוני הבשורה כי יש מעאל הכה את עשו ברחוב ועשו הכה את ישמעאל בסכין, לקיים מה שנאמר: „ידי ככל יד כל בוי“. מיד אמרתי: ויהי רצון שתחיה זו התחלה טובה!

ולסוף מעשה יפה בשיק אחד... שהתנהלה הציונית בחיפה שלחה תמול ע"י אחד מפקידיה להנהלת הרכבת בחיפה, כדי לסלק לה חוב. הפקיד נכנס למחלקת הכספים, ושם קבל אותו פקיד ערבי ושאל אותו מה רצונו, והשליח מסר לו את השיק ודרש ממנו קבלת כפי פקודת ההנהלה שלו. הפקיד הערבי התבונן בשיק והסתכל בו ישר והפוך ולסוף אמר שאינו יכול לתת קבלה על

שיק הכתוב בלשון בלתי מובנה—כלומר בעברית! — ושאינו בטוח כלל אם זה שיק, ושלא אותו אל הפקידות העליונה. שם נפגש בפקיד אנגלי גבוה — תרתי משמע! — ושוב הוזרים על אותן השאלות והתשובות והפאורים, ואחר שקלא-וטריא ארוכה, החליט סו"ס הפקיד האנגלי שאי-אפשר לו לתת קבלת על שיק עברי ...

היהודי לא רצה לעבר על פקודת ההנהלה שלו למסר את השיק בלי קבלה ולקח אותו בחזרה ואולם ההנהלת הציונית שלנו מצאה בכ"ז עצה להכריח את המחלקה הממשלתית לקבל את השיק העברי העלוב, ודוקא נגד קבלת מה עשתה? — הלכה ושלחה את השיק הזה ע"י הדאר באחריות.

ועדיין מתאונן בוזגלו כנאומו לפני ד"ר ויצמן כי אין לנו כאן לא בית-לאו-מי ולא שפה רשמית ולא אחוד הקהלה בחיפה!

עז מות